

Сила тяжіння. Вага тіла. Невагомість.

Мета.

Навчальна. Ввести поняття сили тяжіння та ваги тіла, ознайомити учнів з природою цих сил; надати уявлення про невагомість; показати, чим поняття «вага» відрізняється від поняття «маса тіла»; показати відмінність ваги та сили тяжіння. Вчитися розв'язувати задачі на визначення сили тяжіння, ваги тіла.

Розвиваюча. Розвивати уміння спостерігати та аналізувати фізичні явища; розширювати знання про сили природи; показати практичну значущість набутих знань.

Виховна. Виховувати культуру оформлення задач.

Тип уроку. Урок засвоєння нових знань.

Матеріали для роботи з учнями.

Матеріали для роботи з учнями.

- **Флеш – анімація** [Сила тяжіння](#)
- Відео ["Вага тіла при підйомі і падінні "](#)
- Відео ["Вага тіла. Невагомість"](#)
- Відеоролик ["Вага тіла, що рухається прискорено. Невагомість."](#)
- Динамометр, тягарці, гнучка дощечка.

План

1. Перевірка домашнього завдання.
2. Актуалізація опорних знань.
3. Вивчення нового матеріалу.
4. Вчимося розв'язувати задачі.
5. Домашнє завдання.

Хід уроку

1. Перевірка домашнього завдання.

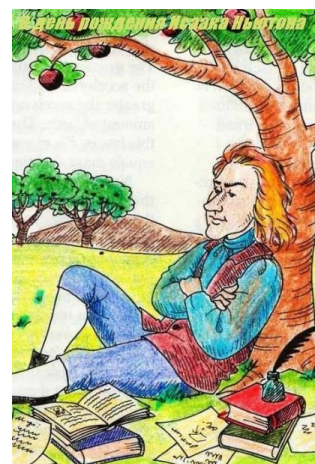
2. Актуалізація опорних знань.

Легенда про яблуко

Сидів Ньютон собі в саду,
Відпочивав між ділом,
І от на щастя, на біду,
Тут яблуко злетіло.
Могло упасти на траву –
Нічого б не змінилось.
Та ні на голову йому,

А потім вниз скотилось.
І от задумавсь Ісаак,
Хоч ще крививсь од болю,
Чому і що, навіщо, як?
Ну, що ж поробиш – доля.
Легенда це чи, може, сон,
А чи просте везіння,
Але на світ з'явивсь закон
Всесвітнього тяжіння.

(Т. Білецька)

3. Вивчення нового матеріалу.

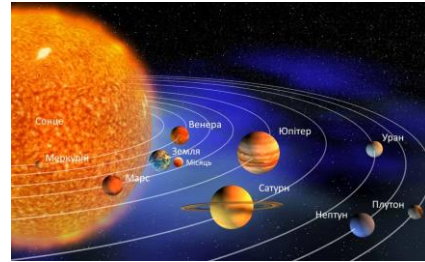
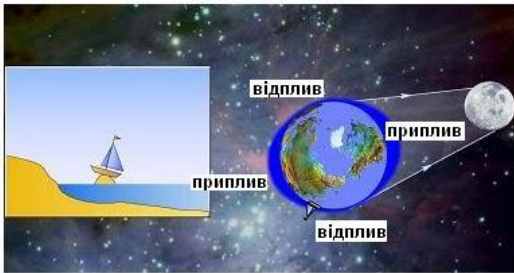
Гравітаційна взаємодія

Причина всіх цих явищ полягає в тому, що Земля притягує до себе всі тіла.

Усі тіла також притягують до себе Землю.

Наприклад, притягання Місяця спричиняє на Землі приплив, а завдяки притягання Сонця наша планета й усі інші планети Сонячної системи рухаються навколо Сонця по певних орбітах.

Цю взаємодію називають **гравітаційною**, а силу, з якою взаємодіють тіла, називають **гравітаційною силою**.

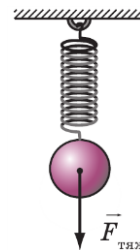
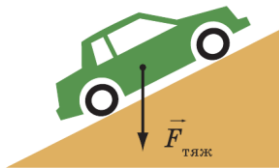
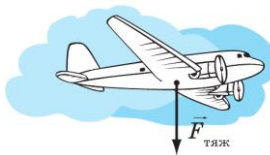
Всесвітнє тяжіння - це явище притягання всіх тіл Всесвіту одне до одного.

Ньютон довів, що сила притягання тим більша, чим більша маса тіла і менша відстань між ними.

Сила тяжіння

Сила тяжіння $\vec{F}_{\text{тяж}}$ - сила, з якою Земля притягує до себе тіла, що перебувають на її поверхні або поблизу неї.

Сила тяжіння прикладена до центра тіла яке притягується Землею, і напрямлена вертикально вниз.

Одиницею сили тяжіння в СІ є **Н** (ньютон). Формула:

$$F_{\text{тяж}} = mg$$

m — маса тіла

g — прискоренням вільного падіння

$$g = 9,8 \text{ Н/кг}$$

Вимірюють силу тяжіння динамометром.

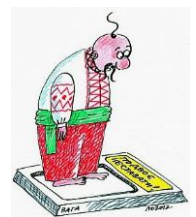
Вага тіла

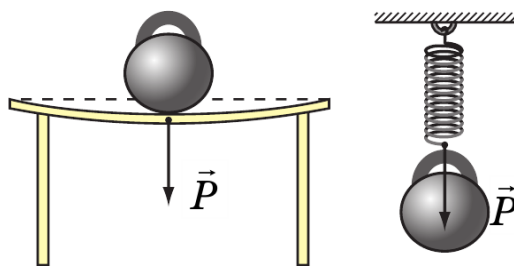
Вага тіла $\vec{P}$ - це сила, з якою внаслідок притягання до Землі тіло тисне на опору або розтягує підвіс.

Одиницею ваги в СІ є **Н** (ньютон)

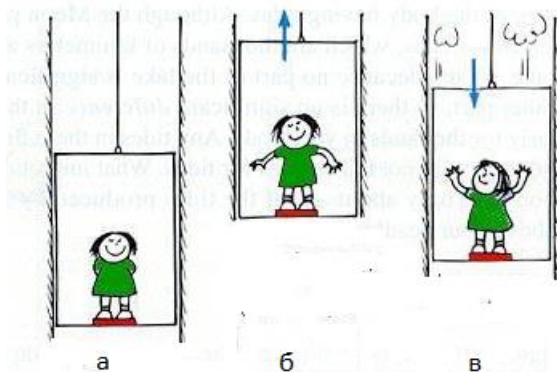
Якщо тіло перебуває в стані спокою або прямолінійного рівномірного руху, то його вага збігається за напрямком із силою тяжіння і дорівнює їй за значенням:

$$P = F_{\text{тяж}} \quad \text{або} \quad P = mg$$

При русі тіла його вага може зменшуватися або збільшуватися.

а) Тіло рухається рівномірно або перебуває у спокої:

$$P = mg$$

б) Тіло рухається вертикально вгору:

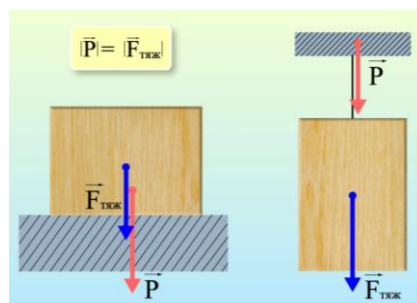
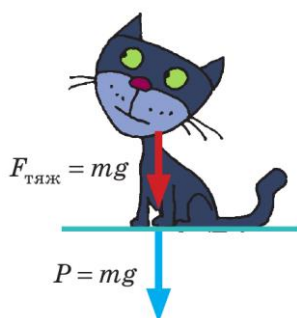
$$P > mg$$

в) Тіло рухається вертикально вниз:

$$P < mg$$

Треба розрізнити силу тяжіння і вагу тіла.

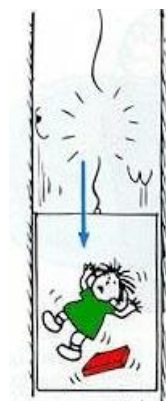
Сила тяжіння діє на тіло, вага тіла діє на опору.

Стан невагомості

Невагомість - стан тіла, при якому воно рухається тільки під дією сили тяжіння, при цьому вага тіла рівна 0. В цьому стані тіло не діє на опору чи підвіс, тобто вага тіла дорівнює нулю ($P = 0$).

Найвідомішим прикладом невагомості є невагомість в умовах космічного корабля. Стан невагомості є зовсім не рідкісним для людини. У такому стані знаходиться стрибун із моменту відриву від землі і до моменту приземлення; плавець, який стрибає з вишки; людина, яка стрибає з мосту.

4. Вчимося розв'язувати задачі.

Задача 1. Обчисліть силу тяжіння, що діє на одного із найбільших китів, виявлених людиною, масою 150 т і на найменшу пташку на Землі — колибри масою 2 г?

<i>Дано:</i> $m_1 = 150 \text{ т} = 150000 \text{ кг}$ $m_2 = 2 \text{ г} = 0,002 \text{ кг}$ $g = 9,8 \text{ Н/кг}$	<i>Розв'язання</i> $F = mg$	$F_1 = 150000 \text{ кг} * 9,8 \text{ Н/кг} = 1500 \text{ кН}$ $F_2 = 0,002 \text{ кг} * 9,8 \text{ Н/кг} = 0,02 \text{ Н}$
$F_1 - ?$ $F_2 - ?$		

Відповідь: $F_1 = 1500 \text{ кН}$, $F_2 = 0,02 \text{ Н}$

Задача 2. Чому дорівнює вага 20л гасу?

<i>Дано:</i> $V = 20 \text{ л} = 0,02 \text{ м}^3$ $\rho = 800 \text{ кг/кг}^3$	<i>Розв'язання</i> За формулою ваги: $P = gm$ $m = \rho V$ $P = g\rho V$	$P = 800 \text{ кг/м}^3 * 0,02 \text{ м}^3 * 9,8 \text{ Н/кг} = 160 \text{ Н}$
$P - ?$		

Відповідь: $P = 160 \text{ Н}$

Задача 3. Визначте вагу дубового бруска розміром 150×500×150 мм.

<i>Дано:</i> $\rho = 800 \text{ кг/м}^3$ $a = 150 \text{ мм} = 0,15 \text{ м}$ $b = 500 \text{ мм} = 0,5 \text{ м}$ $c = 150 \text{ мм} = 0,15 \text{ м}$	<i>Розв'язання</i> $P = mg$ $m = \rho V$ $V = abc$ $m = \rho abc$	$P = 800 \text{ кг/м}^3 * 0,15 \text{ м} * 0,5 \text{ м} * 0,15 \text{ м} * 9,8 \text{ Н/кг} = 90 \text{ Н}$
$P - ?$		

Відповідь: $P = 90 \text{ Н}$

Задача 4. Хлопчик масою 40 кг стоїть у нерухомому ліфті. Якою є сила тяжіння та вага хлопця? Якими будуть ці сили, якщо ліфт буде рухатись зі сталою швидкістю?

Дано: *Розв'язання.*

$m = 40 \text{ кг}$	Вага хлопчика у стані спокою дорівнює силі ваги тому, що він нерухомо стоїть у нерухомому ліфті: $P_1 = mg$.
$g = 10 \text{ Н/кг}$	
$P - ?$	У другому випадку вага хлопчика так само буде дорівнювати силі ваги: $P_2 = mg$.

Той факт, що ліфт рухається з постійною швидкістю, свідчить про те, що сили, які діють на хлопчика, не змінилися за величиною. Це значить, що сила, з якою хлопчик діє на підлогу ліфта, не змінилася. А ця сила і є вагою хлопчика:

$$P_1 = P_2 = 40 \cdot 10 = 400 \text{ (Н)}.$$

5. Домашнє завдання.

Вивчити § 23

Задача 1. Книжка лежить на столі. На яке тіло діє вага книжки? На яке тіло діє сила тяжіння?

Задача 2. Люстра підвішена до стелі. Її маса дорівнює 7,5 кг. З якою силою люстра діє на стелю? Як називається ця сила? До чого ця сила прикладена? Зобразіть цю силу на кресленні.

Задача 3. Якою є маса тіла, якщо його вага дорівнює 600 Н?

Задача 4. Яке з тіл перебуває в невагомості: а) комаха, що літає кімнатою; б) порошок, яка падає в повітрі; в) аквалангіст, який пірнає під шаром води; г) невеликий астероїд, що пролітає повз Землю?